

**Іван Семенович
Нечуй-Левицький
(25.11.1838 – 15.04.1918)**

**ПОВІСТЬ
«КАЙДАШЕВА СІМ'Я»**



Українська література

**«Кайдашева сім'я»
І.Нечуя-Левицького –
соціально-побутова
повість-хроніка**



Місце дії. Прототипи

Місце дії – село Семигори

Прототипи

- Сім'я Мазурів (вуличне прізвище Кайдаші)
- Довбиші (свати Мазурів)
- Їхня язиката дочка – Мотря, «серце з перцем»



Реалізм

Від фр. *realisme* – матеріальний, предметний

Мистецький напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ



Художні принципи реалізму

- Соціальна детермінованість характерів
- Історизм у відтворенні явищ дійсності
- Правдивість відтворення реальної дійсності
- Типізація («зобразити всіх в одному»)
- Психологізм (відтворення внутрішнього світу людини)
- Гуманізм



Жанр твору

Соціально-побутова повість-хроніка

Соціально-побутова повість –
це твір, у якому картини
родинного життя та побуту
героїв зображені на фоні
соціальних подій чи
ПОЯСНЮЮТЬСЯ НИМИ



«Що дає підстави визначати твір “Кайдашева сім’я” як соціально-побутову повість, реалістичний твір?»

Соціальне	Побутове
Бідність селянства, темнота, забобонність, відсутність культурного впливу; пияцтво.	Розподіл і виконання домашньої роботи. Патріархальний уклад родини, натуральне господарство.
Роз’єднаність, байдужість до громадських справ (історія з горбом). Малоземелля.	Вірування, звичаї, обряди українців (ходіння на прощу, оглядини, національний одяг, знахарство)
Довірливість і зрадливість у громадсько му житті (історія з викупом шинка.) Високі податки, наймитування	тощо



Тема твору

Зображення життя українського села в пореформену добу (друга половина ХІХ ст.) з усіма його складнощами й суперечностями на прикладі однієї родини

Говорити людям правду, щоб усвідомили негативні риси характеру й поведінки та стали кращими



Ідея твору

Засудження індивідуалізму егоїстичних натур і норм народної моралі, що є головними причинами духовної роз'єднаності в родині

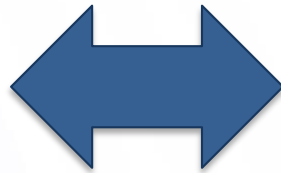
Сучасна (вічна) актуальність проблеми батьків і дітей



Головні герої твору

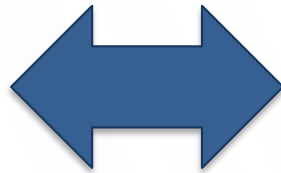
Маруся й Омелько Кайдаші

Карпо



Лаврін

Мотря



Мелашка

Попарне групування персонажів
(неоднорідність селянського середовища,
взаємодія різних начал в людині)



Герої твору

Баба Палажка й баба Параска

Забобонністю, взаємною ненавистю,
затурканістю, безсоромністю ці герої є
втіленням темноти в житті
українського пореформеного села



Сюжет твору

Експозиція

Опис місцевості села Семигори, знайомство з героями, розмова братів про майбутнє одруження

Зав'язка

Сватання й одруження Карпа



Сюжет твору

Розвиток дії

Поступове назрівання конфліктів, постійні сварки

Кульмінація

Сварки через мотовило, яйця, курку, кухоль,
півня, кабана, грушу

Розв'язка

Усихання груші



Композиційні особливості

- **9 частин**, принцип нагнітання епізодів і сцен
- **Діалог** – стилістичний прийом характеристики героїв, надає динамічності й напруженості сюжету
- **Портрети героїв** (виразні індивідуальні риси, характер, звички, погляди на життя)
- **Авторська характеристика** майже не помітна, мова стилізована під мову героїв



Композиційні особливості

➤ Гумор

Гострокомічні сценки, смішні ситуації →
анекдоти, інтермедії

*(пригоди п'яного Кайдаша; епізоди родинного життя,
коли Мотря й Кайдашиха б'ють горшки)*

Фольклорна основа гумору

Відтінки від добродушного до сатиричного



Композиційні особливості

➤ Контраст:

- **комічні сцени** (героїчно-епічна розповідь і нікчемні вчинки героїв: «*Не чорна хмара з синього моря наступала, то виступала Мотря з Карпом з-за своєї хати до тину*»);
- між «**природним**» світом і «**неприродними**» людськими взаєминами (описи природи чергуються із описами баталій)



Композиційні особливості

- **Мова** (поєднання літературної і народнорозмовної, тропи, фольклорна основа)

*«Яка прекрасна мова!
Читав – наче погожу
воду у спеку пив».
М.Коцюбинський*



Українські письменники про повість

«...Твір Івана Левицького-Нечуя “Кайдашева сім’я”... з погляду на високо артистичне змалювання селянського життя і добру композицію належить до найкращих оздоб українського письменства».

Іван Франко



Українські письменники про повість

«Жодна література світу, скільки мені відомо, не має такого правдивого, дотепного, людяного, сонячного, хоч дещо і захмареного тугою за кращим життям, твору про селянство...»

Максим Рильський



«Кайдашева сім'я» І.Нечуя-Левицького – соціально-побутова повість-хроніка

Виберіть одну правильну відповідь

1. У якому році написана повість
«Кайдашева сім'я»?

А 1878

В 1886

Б 1879

Г 1887

2. Визначте різновид повісті
«Кайдашева сім'я»:

А соціально-психологічна

Б соціально-побутова

В історична

Г психологічна

3. Що виступає зав'язкою в повісті:

А розмова братів про одруження

Б сватання й одруження Карпа

В сварка через мотовило

Г одруження Лавріна



«Кайдашева сім'я» І.Нечуя-Левицького – соціально-побутова повість-хроніка

Виберіть одну правильну відповідь

**4. Що надає сюжету
повісті динамічності?**

- А** описи природи
- Б** комічні сцени
- В** портрети героїв
- Г** діалоги

**5. Якої вічної проблеми
торкається письменник у
своїй повісті?**

- А** впливу кріпацтва на людину
- Б** стосунків між свекрухою та невісткою
- В** батьків і дітей
- Г** соціального й духовного зубожіння



«Кайдашева сім'я» І.Нечуя-Левицького – соціально-побутова повість-хроніка

1. А
2. Б
3. Б
4. Г
5. В



**Колоритні людські
характери в повісті
«Кайдашева сім'я».
Утвердження цінностей
національної етики
засобами комічного**



Система образів повісті – спосіб вираження ідейного та художнього замислу автора

«Одне лиш знаю: біль за людей
завжди тяжко мене палить».

І.Нечуй-Левицький



Омелько Кайдаш

Спрацьована людина
Завчасно постарів
Богомільний
Безвольний
Внутрішньо надломлений
Посміховисько в сім'ї



Трагічна смерть



Маруся Кайдашиха

«Маруся Кайдашиха замолоду довго служила в дворі, у пана.., набралась...трохи панства... До природної звичайності української селянки в неї пристало щось уже дуже солодке, аж нудне. Але як тільки вона трохи сердилась, з неї спадала та солодка луска, і вона лаялась і кричала на весь рот».



Маруся Кайдашиха

Невідповідність поведінки Кайдашихи
справжній її сутності

На оглядинах у Довбушів

«неначе полилась патока з
уст», «моя дитино», «серце
кохане», «моя втіхо»

На оглядинах у Балашів

«Тут, мабуть, живуть
старці, а не хазяїни»



Маруся Кайдашиха

Негативні риси

Лицемірство, улесливість,
манірність, нікчемний
гонор, власницька
сваволя, грубість,
жорстокість

Позитивні риси

Вольова, енергійна жінка,
приховані ніжність,
доброта, потяг до краси

Типові образи українських селян другої половини
XIX ст., на яких наклала свій відбиток кріпаччина



Молоде покоління Кайдашів

	Карпо	Лаврін
<u>Зовнішність</u>	«Тонкі пружки його блідого лиця з тонкими губами мали в собі щось неласкаве. Гострі темні очі були ніби сердиті»	«Лаврінове молоде довгасте лице було рум'яне. Веселі сині, як небо, очі світились привітно й ласкаво... Він був схожий з виду на матір»
<u>Ставлення до дівчат</u>	«Карпо не зачіпав дівчат, не жартував з ними. Дівчата звали його гордим»	Бачить у людях тільки хороше



Молоде покоління Кайдашів

	Карпо	Лаврін
<u>Мова</u>	скупа, груба, лайлива «Задушу, іророва душе!»	поетична, співуча, слова ласкаві та приємні «І де ти, красо, вродилась з твоїми шовковими бровами, коли б ти була зозулею в гаю, то я тебе і там упіймаю»



Молоде покоління Кайдашів

	Карпо	Лаврін
<u>Характер</u>	Суворий і замкнений грубуватий, черствий парубок; рішучий, вольовий	Натура поетична, весела, жартівлива, ласкава, безкорислива
<u>У кінці твору</u>	егоїстичні, вперті, грубі до батьків і сусідів, сварливі	



Молоде покоління Кайдашів

	Мотря	Мелашка
<u>Сім'я</u>	Багата	Бідна
<u>Характер</u>	Жвава, моторна, вольова, роботяща, має гострий розум, <i>«мала серце з перцем»</i> <i>«була куслива, як мухи в Спасівку»</i>	Ніжна, ласкава, мрійлива, тиха, лагідна, добра, покірна, тендітна, <i>«з поетичною душею, з ласкавим серцем»</i>



Молоде покоління Кайдашів

	Мотря	Мелашка
<u>Ставлення</u> <u>до</u> <u>свекрухи</u>	не корилася, провокувала нові сварки, виколола око й раділа з того	не наважувалася суперечити, після повернення додому стосунки зі свекрухою налагодилися, проте сварки з Мотрею ставали все частішими



Молоде покоління Кайдашів

	Мотря	Мелашка
<u>Мова</u>	мова груба, пересипана лайкою « <i>Будеш ти в мене циганської халяндри скакати, а не я в тебе</i> »	мелодійна, пересипана пісенними зворотами « <i>Я б прикрила твій слід листом, щоб його вітер не завіяв, піском не замів</i> »
<u>У кінці твору</u>	стає гіршою за свекруху	черствіє, стає дріб'язковою, егоїстичною



Гумор повісті

Одна з найсильніших сторін повісті.

- Чого більше – сміху чи сліз?
- Для чого вдається до використання засобів комічного?



«Сміх крізь сльози»

- Діапазон сміху – від доброзичливого до сумного й навіть печального.
- Разючий контраст форми і змісту, дій та обставин (нікчемні причини конфліктів *«Молодиці стояли бліді, як смерть, і від злості ледве дихали. Вони вже не мали сили самі покинути те мотовило...»*).



«Сміх крізь сльози»

- **Гумор** (повернення п'яного Кайдаша додому, коли не може знайти двері).
- **Іронія** (Кайдашиха до сина: *«Лавріне! Підстав своїй жінці під ноги стільчика, бач, не дістане руками й до половини діжі»*).



«Сміх крізь сльози»

- **Сатира** (Молитва баби Палажки – сатира на забобони).
- **Сарказм** (Омелько в епізоді, у якому віз перевернувся разом із Кайдашихою, говорить про «каторжні» Западинці: *«Та тут хоч спідницю скинь та й по яру бігай! Ніхто не побачить, бо щось тут і хат не гурт видно»*).



«Сміх крізь сльози»

- **Тропи** («*Мотря теліпалась, немов павук на павутині*»)
- **Лексичні засоби:**
 - *синоніми* (Кайдашиха кричала, пищала, сичала; Мотря кричала, верещала, гвалтувала);
 - *брутальна лексика* (змія, дурисвітка, морда, брехуха);
 - *народнорозмовні звороти* («*тікай сама хоч під шум, під греблю*»).



«Сміх крізь сльози»

- **Стилістичні фігури – анафора:**

«— Та це ж ті каторжні Балаші! Хіба ж ви їх не знаєте?
— кричала Мотря до людей.

— Та це ж ті іродові Довбиші! Хіба ж ви їх не знаєте? —
репетувала баба Кайдашиха. — *Це ж вона того вовчого
заводу з чортячими хвостами...»*



«Сміх крізь сльози»

- **Стилістичні фігури – епіфора:**

«Ой боже мій! Дзвоніть в усі дзвони! Карпо з Мотрею вбили Лавріна, вбили Мелашку, вбили й мене! Рятуйте, хто в Бога вірує!» Люди побігли до Кайдашевої оселі, а там репетує Мотря: «Рятуйте мене! Як мене знайдуть зарубану сокирою, то нехай уся громада знає, що мене зарубала свекруха. Рятуйте, хто в Бога вірує!»?»



«Сміх крізь сльози»

- **Крикливі кольори** (опис вбрання Кайдашихи та сцена її виїзду на розглядини в Бієвці:
«Кайдашиха виставила навмисне напоказ громаді жовті нові сап'янци. Сонце грало на чоботах. Сап'янци жовтіли на всю вулицю»)

І.Нечуй-Левицький – майстер такого сміху, під впливом якого людина стає мудрішою.



Колоритні людські характери в повісті. Утвердження цінностей національної етики засобами комічного

Виберіть одну правильну відповідь

1. Що стало причиною внутрішнього надлому Кайдаша?

А пияцтво В неповага дружини
Б кріпаччина Г ставлення односельців

2. «Серце з перцем» мала:

А Кайдашиха В Мелашка
Б Мотря Г баба Палажка

3. Які зміни в родині Кайдашів НЕ відбулися після повернення Мелашки з Києва додому:

А продовжувалися сварки
Б Мелашка жила мирно зі свекрухою
В Мелашка сварилася з Мотрею
Г родина жила мирно, без сварок



Колоритні людські характери в повісті. Утвердження цінностей національної етики засобами комічного

Виберіть одну правильну відповідь

4. Чому Мелашка не хотіла повертатися додому з прощі?

- А** Лаврін її розлюбив
- Б** хотіла стати монахинею
- В** не могла жити в постійних сварках
- Г** не хотіла коритися свекрусі

5. У чому особливість сміху повісті «Кайдашева сім'я»?

- А** «сміх крізь сльози»
- Б** «гомеричний» сміх
- В** безтурботний сміх
- Г** радісний сміх



Колоритні людські характери в повісті. Утвердження цінностей національної етики засобами комічного

1. Б
2. Б
3. Г
4. В
5. А

